

(1986). Byl vydán v edici JUST (Ještě umíme sami tvořit). Svými verši a protestsongy do něj přispěli například I. M. Jirous, Egon Bondy, Jaroslav Hutka a Vlastimil Třešňák.

Poezie pro děti od počátku devadesátých let po současnost

Převratné politické, ekonomické a kulturní proměny české společnosti po zhroutení totalitního režimu v listopadu roku 1989, projevující se i nově nabytou svobodou autorské tvorby, soukromě-podnikatelskými aktivitami nakladatelství provázenými vzrůstající komercionalizací a bulvarizací knižního trhu a dominancí masmediální videokultury, nepříznivě poznamenaly i dětskou poezii a zejména v první polovině 90. let způsobily její vývojovou stagnaci.

Na prahu devadesátých let – po delší nucené odmlce – vyšla umělecky výsočná díla některých básnických osobností tabuizovaných potunorovým a posprnovým režimem. Do nového společenského a literárního kontextu se tak důstojně začlenily knihy katolických autorů: veršovaná verze klasické pohádky *Perníková chaloupka* (1990) v brilantní poetické adaptaci V. Renče, ilustrované J. Trnkou, křesťansky pojatý básnický cyklus miniaturních legend ze života Ježíše Krista *Ježíškova košílka* (1990) od J. Zahradníčka nebo soubor svérázných „rodinných a vězeňských“ veršů a pohádek I. M. Jirouse *Magor dětem* (1991). Ineditní poezii sedmdesátých let, obracející se spíše ke starším dětem, představil undergroundový sborník *Čert má kopyto* (1990).

Pozornost polistopadové kritiky vzbudily také reedice jedinečné knihy veršů exulanta I. Blatného *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět* (1994), poprvé vydané již roku 1947. Tato průkopnická sbírka novodobé poezie pro děti, anticipující svou vyzrálou poetikou modernistické výboje nonsensové básnické tvorby 60. let, objevně a inspirativně zapůsobila i v kontextu dětského básnictví let devadesátých: civilistním typem říkadla, čistou přírodní lyrikou i gnómičnými veršovanými pohádkami, založenými na kompozičním principu nekonečného příběhu, poetistickou hravostí, jazykovými hříčkami a osobitým humorem.

Netradičně se uveď v dětské poezii 90. let J. Skácel jako autor skladby určené nejmenším čtenářům *O pejsku Ěpovi, vřvu Yřrovi, slavičku Slavikovi a kočičce, která se moc šyděla* (1998). Z jeho pozůstalosti ji připravil k vydání Jiří Opelk. Přestože toto moralistní exemplum představuje provizorní rukopisnou verzi, prozrazuje nespornou invenci i poetologické novum v básňkové tvorbě pro děti, projevující se užitím volného verše, experimentováním s asonancí i narušováním rytmické a strofické pravidelnosti. Záslnou J. Opelka znovu vyšly v souboru *Básně pro děti* (1996) také Skácelovy vrcholné sbírky z 80. let: *Uspávanky, Kam odešly laně a Proč ten piáček z věnve nespadne*, jež svými uměleckými kvalitami obstály i v kontextu poezie celonárodní.

Z literární pozůstalosti básňka Ivana Diviše (1924 – 1999) vyšla i jeho jediná sbírka určená dětem *Řikadla a keccadla*, s podtitulem *Pokusy pro děcka* (2004). Verše vzniklé již v první polovině šedesátých let 20. století byly inspirovány narozemím a děstvím jeho synka Martina. Právě on je objevil, dlouho uchoval a nakonec se postaral o jejich posmrtné vydání.¹⁰⁹ Kniha inklinuje k nonsensovému typu poezie, v níž převládá humorry, imaginativní a hravý aspekt, nejčastěji těžící z jazykové hrůčky, výpnné pointy a překvapivých asociací rýmujících se slov. Řada básní (*ZOO, Podzim, Čmelák, Tajemství I. a II., Prokouk filmuje, V tramvaji* a další) je koncipována – podobně jako u F. Halase – jako partnerský dialog mezi laskavým a poučujícím otcem a zvědavým synem, jemně vévodí dětská fantazijní hra, spontaneita, touha po dobrodružství a poznání. Na nesmyslu, absurdním zření a hyperbolizaci jsou vystavěny například texty *Hosina, Pane Juliš, Sřikaci auto či Legrace*. Řikadla jsou zpravidla sémanticky aktualizovaná (*Vezmu tři stodoby, / Pruhu a Podolí, // dva červené stany, / Prosek, Třsočny...ad.*), do některých umělecky nejvýřběnějších versů proniká ryzí obraznost, spjatá s dětskými představami a zážitky (*Pohrabáč, poetický Atlas rostlin*) nebo s filozofickými konotacemi (*Hodiny*), popřipadě seřfertovsky jímavý Iyrismus (*Mama zašívá*).

¹⁰⁹ Podrobněji viz RAMBOUSEK, J. Básňnik Ivan Diviš dětem. *Ladění*, 2005, roč. 10, č. 3, s. 15-16.

<i>Pohrabáč</i>	<i>Atlas rostlin</i>
<i>Za nehty mi vlezlo</i>	<i>Vždycky se mi líbil tamaryšek,</i>
<i>Proto беру žezlo</i>	<i>že má rozhlednu plnou šišek!</i>
<i>A za zlého počasu</i>	
<i>Hřábnu ohni do vlasů</i>	<i>Taky jsem se drápal na sekoje</i>
	<i>pro niše voňané chvoje.</i>
<i>Mama zašívá</i>	<i>Na louce jsem hledal kontryhel,</i>
	<i>ten nejkrásnější dím bez cihel,</i>
<i>Večer záři Bārka plove</i>	
<i>v polosnu a lišajové</i>	<i>byly tam starček, podběl, arnika,</i>
<i>napůl letem napůl skokem</i>	<i>co se na noc zamýká,</i>
<i>o lampu se otrou bokem</i>	
	<i>a u lesa mateřídouška,</i>
<i>Pod ní máma v zlaté síti</i>	<i>co má falová ouška!</i>
<i>plné ruce toho šiti</i>	
<i>Hodina je tichá sypka</i>	
<i>Jehla hřpytí se jak rybka</i>	

Sbírka se však jeví jako nehotová. Autor zřejmě nepovažoval její verzi za definitivní. Proto také mnoha básním chybí titul a jsou uvedeny pouze svými incipity. Skladba působí dojmem neucelenosti, její poetika je nevyhraněná, rytmus osciluje mezi strojovou pravidelností a převládající výraznou prozaizací, neúspěšně je užita i veršová grafika (viz ukázky). V kontextu současné poezie pro děti se knížka stává anachronickou a dnešním dětem málo srozumitelnou.¹¹⁰ Odkazuje totiž k reálním, společenským a literárním souvislostem doby svého vzniku, dokonce k prvorepublikové atmosféře, ale též k dobovému pojetí humoru...zato

¹¹⁰ Slov. SKÁLOVÁ, J. Veršovaná tvorba pro děti a mládež (Ohlédnutí za rokem 2004). In *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Pedagogická fakulta TU, 2005, s. 35-41; ŠVEC, S. Spis keccadla. *Tvar*, 2005, č. 9, s. 20.

Otákar Theer / nedodával thér / a básník Hora / nemusel nařizovat shora / že Holan není žádný špediér... (Hadrián sice sbíral hadry). Některé opusy využívají jako samostatné insinivní rýmovanky: *Pane Kokoška vy se fousek / Dnes mi každá vřána povi / Dal jste to sežrat Borivojovi / Pak nemá být nácek ten klacek / Všímněte si těch facek.*

K věkově nepřiměřenosti sbírky vede i nadměrné užívání obecné češtiny a zastaralého výraziva, naprosto nedětská stylizace, slova, obraty a rčení, obrazější myšlení dospělého tvůrce. K její větší srozumitelnosti spíše přispívají nápadité ilustrace Markěty Šimkové.

K typologickému zvrstvení současné básnické tvorby určené dětem nesporně přispělo vydání starší poezie K. Šiklance s názvem *Spadl buben do keřluben* (2005). Fundované a pečlivě je připravil Jiří Brabec. Kniha obsahuje výběr textů z autorovy prvotiny *Pohádky chudé na řádky* (1962), verše sbírky *Kapela pana Anděla* (1965) a vybrané říkanky z leporela *Halo, tady jaro!* (1985), které v normalizační době zaštilil svým jménem Vladimír Pistorius. Návrat k odlišnému typu dětské poezie, v níž vedle uměleckých postupů rané kaimarovsko-krieblovské poetiky je možno v minimipřiběžích o antropomorfořizovaných zvířatech a věcech zaznamenat i básnivou narativnost, rozvinutou anekdotu, nevšední metaforický obraz, dialogickou stavbu, výraznou melodickou dikci a rytmus, ale i nenásluhou mravní sentenci a hlubší významovou konotaci, působí inspirativně.

Citelný nedostatek původních básnických děl v první půli devadesátých let zprvu suplovaly četné knižní výběry lidové slovesnosti pro nejmenší. Jejich sestavovatelé se v podstatě omezují na žánr folklorního říkadla a pohádky (Mílada Moutlová, *Co je to?* 1994; Helena Zmatlíková, *Vařila myšička kašičku*, 1994; Adolf Dudek, *Skákal pes přes oves*, 1995), jimi pak preferují při traktování dětského folkloru, převzatého z klasických sbírek K. J. Erbena a F. Bartoše, žánrovou rozmanitost a jejich adaptační úsilí se vyznačuje univerzální poučeností (Marie Fischerová – Kvečhová, *Pro naše děti a mámy*, 1993; rukopis knižky byl hotov již

□ KONSTANTY A PROMĚNY MODERNÍ ČESKÉ POEZIE PRO DĚTI □

za nacistické okupace) nebo výraznou tvůrčí invencí (Karel Černý, *Špiř, špiř, bábo*, 1995; Jan Červenka, *Byl jeden domeček*, 1994).

V recedovaných i nově uspořádaných básnických výbořech a sbírkách autorské poezie pro děti zprvu převládá orientace na ožívování klasického dědictví 19. i 20. století, reprezentovaného především rustikálně-folklorní tvorbou J. V. Sláčka (*Zlaté slunce, bílý den*, 1990, *Nejmenším*, 1995) a J. Kozíška (*Pohádka lesa*, 1995, *Sedmikrásky*, 1995) nebo F. Hrubína (*Dětem*, 1990, *Hrajeme si celý den*, 1990, *Ladiv veselý přírodopis*, 1995). Záslužným edičním počinem bylo i druhé vydání souboru veršů *Loňavá jablčička* (1990, sestavila V. Frýbová), představujícího průřez umělecky nej kvalitnější české poezie pro děti od jejich počátků do současnosti.

Na absenci titulu moderního dětského básnictví v polistopadové produkci reagovalo vydání dvou mimořádně zdařilých antologií, zahrnujících poezii i prózu. V první z nich, nazvané *Paci, paci, pacičky pro kluky a holčičky* (1994, editor M. Černík), jsou zastoupeni svými verši například J. Hilčr, F. Hrubín, J. Vodňanský a J. Žáček. Druhá, s názvem *Od sněženek k sněhulákům aneb Kouzelný kalendář*, s obrázky Jiřího Tmky (1994, uspořádal V. Hulpach), obsahuje mimo jiné vybrané básně F. Branislava, F. Hrubína, Z. Kriebla, V. Nezvala a J. Seiferta.

Umělecký profil původní básnické tvorby pro děti určují – zvláště od poloviny 90. let – výrazné autorské osobnosti, jež většinou paralelně tvoří i pro dospělé: Jiří Žáček, Michal Černík, Josef Brukner, Pavel Šrut a Jan Vodňanský. V dětské poezii se etablovali již v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. Navazující na poetiku svých uměleckých počátků, jasně vymezují i její typologické kontury, totiž vývojovou linii tzv. nonsensového verše. Některé z nich (Brukner, Šrut) postihlo v posrpnovém režimu sígma proskribovaných autorů, takže nové básnické sbírky mohli ojediněle publikovat až během osmdesátých let.

Nejproduktivnějším a nejčtenějším autorem dětské poezie i v polistopadovém období zůstává Jiří Žáček. Ve všech svých dílech rozvíjí, spíše však obměňuje a reprodukuje poetiku debutu *Aprílová škola*, osnovanou na nonsensově-humorném,

fantazijně-imaginativním, jazykově-bravém, kalamburním, melodicko-rytmickém a obsahově i formálně invenčním způsobu tvoření. Tuto poetiku uplatňuje a dále precizuje ve skladbě *Bagky a nebagky pro malé a velké děti* (1994), v níž převládají komické portréty zvířat zavržené absurdní pointou.

Hloupá žirafa Zpráva z tisku

*Žirafa má dlouhý krk,
ta je vyšší nežli smrk.
Nechtěla už chroustat trní,
zato teď ji haba brní.* Jistý Ali z Maroka
zle pokousal buldoka...

*Hýká: Já jsem oběti
vysokého napětí!* Sešili ho režnou nití –
hagan má psi živobyti!

*Málo dbala moudrých rad,
zpsobila velký zkrat.* A ten Ali z Maroka –
copak je to za cvoka?

*Z toho plyne poučení:
Elektrina k žrádlu není!* Takhle jedná člověk se psy?
Co když buldok chytí sepsi?

*Neokusuj každý dřív,
čertví, co se může státi!* Já se z toho pomínu –
Chlap má jistě vzteklinu!

V dalších knihách veršů, zvláště v *Počítání oveček* (Knižka plná pohádek poskládaných do řádek, 1995) nebo v souboru *Kdo nevěří, ať tam běží* (Pohádky a povídky z pohádkových časů, 1996), dochází k zjevnému posílení epické konstrukce i výchovné intence, ale též k motivické, tvárné a výrazové konvencionalizaci.

Počítání oveček básník koncipuje halasovsky, jako zdůvěrný rozhovor otce se synkem před usnutím. Převyprávěné, více či méně aktualizované klasické pohádky pro nejmenší básník obvykle transponuje do podoby perziflujících příběhů a lyricko-epických montáží. Častěji se tu objevují mravní sentence a formativní

záněr. Do umné veršové formy se vkrádá manýra; z básní se stávají zručně rymováčky.

Obdobně je pojata i knížka *Kdo nevěří, ať tam běží*. Žáček v ní však více uplatňuje nonsensové postupy a tvůrčí invenci, zvláště ve vtipných a neobvyklých povídkách. Chvat a lehkost tvoření se negativně promítly do fabulační a kompoziční nedotaženosti i stereotypní rytmizace.

O Ovesánkovi Povídáčka o kouzelné jedli

*Ovesánku,
nejez mámu ani tátu,
budeš brečet pro tu ztrátu!* Stojí jedle v Pařezi
u kapličky za mezi.

*Kdo ti bude vařit, práti,
hráti si s tebou,* Rostou na ní jitřnice
dlouhé jako Lovosice.

*miš tě rád?
Nebud hlupák, Ovesánku,* Jitřnice, jelita –
najezte se dosyta!

*polepši se – jestli ne,
přeskocíme tuhle stránku,* Naešte si jitřnice
do kapes i do čepice!

*ábr jábr domine!
(Počítání oveček)* A proč rostou na jedli?
Abyste se najedli.

(Kdo nevěří, ať tam běží!)

Zcela netradiční polohu Žáček nachází ve sbírce *Trabčí hnízdo* (1999). V přírodních a zvířecích motivech a v autentickém zobrazení dětské prožitkovosti, vypovídajícím o světě her, fantazie, dobrodružné romantiky i domovských jistot, sice užívá svou typickou nonsensovou poetiku i pravidelné rytmické a rymové schéma, ale překvapivě inklinuje k lyrizaci a reflexi.

Ostrov pokladů Stanování

*Houpám se vsedě na jabloni,
sám jako všichni Robinsoni.* Pomoz mi, bráško, stavěj stan,
zálesák má mít vlastní střechu.

*Zvedněte kory! Kupředu!
Neznámá země v dohledu!* Les cvrtilká a ze všech stran
je cítit vůně hříbů v mechu.

<i>Sloni se pasou kolem chalupy,</i>	<i>Musíme najít studánku,</i>
<i>tygr se plíží džungli na lup,</i>	<i>ať máme čerstvou vodu k pití.</i>
<i>první pádi bizoni,</i>	<i>Ohníček hasne ve vánku –</i>
<i>Indián cváda na koni.</i>	<i>Šťartej a šťartej, však on chytí!</i>
<i>Na modrém nebi vyšla duha,</i>	<i>Až noční sítny vyplavou,</i>
<i>lehký je život dobrodruha,</i>	<i>neboj se ježtá ani syčka.</i>
<i>vir mi hvizdá nad hlavou,</i>	<i>Spočítej hvězdy nad hlavou,</i>
<i>dálka má barvu modravou.</i>	<i>poslouchej, co ti šepítá říčka.</i>
<i>Domů se vracím cestou pěší,</i>	<i>Skoč do snů jako do vody,</i>
<i>maminika právě prádlo věší</i>	<i>zapomeň na to, že zem tlačí.</i>
<i>a slunce zlatí zahradu,</i>	<i>Citíš, jak voní jahody?</i>
<i>miň máj, ostrov pokladů.</i>	<i>Ráno tě vzbudí koncert pláči.</i>

Třinuiti k formalismu lze postřehnout v Žáčkově módní skladbě *99 dědečků a 1 babička*, s dovětkem *100 imerikií k pocitě Edwarda Leara* (2001), jež ve formálně pregnančním learovském modelu nabízí pouze obratně veršotepectví.

Novátorství i limity Žáčkovy básnické tvorby pro děti se markantně vyjevují v jejich četných bilančních výběrech a antologických, většinou doplněných o několik nových textů, v knize říkadel, povídacěk, hádanek a pohádek *Dobry den, dobrou noc* (1998), v obsáhlejších souborech *Nemaluje čerta na zeď* (2001) nebo *Nesedejte na ježka*, s podtitulem *Básničky, pohádky a bajky* (2003).

K autorovu životnímu jubileu byla roku 2005 vydána reprezentativní publikace pod názvem *Na svatýho Dymy*. Bilancující soubor, převážně z jeho básnické tvorby pro děti, uspořádala Šárka Krejčová. Doplnila její autorským medailonkem, zevrubnou bibliografií a zasvěceným doslovem. K oddílům *Svět na hrani*, *Máme rádi zvířata*, *Pojď, pohádka, k nám* a *Co mě baví* přiradila i dva „koučky pro dospělé“ *Ztráty a nálezy* a *Škola života*, obsahující také aforismy. Pohádkové texty mají veršovanou i prozaickou podobu. Výbor dává nahlédnout do Žáčkovy nezaměnitelné poetiky i jeho identifikace se světem moderního děství a zároveň

dokumentuje, proč se jeden z nejpoužtějších soudobých tvůrců dětské poezie zasloužil o její umělecké renomé a oblibu.

Produktivita, typologická, žánrová a tematická šíře i rozmanitost Žáčkovy dětské poezie polistopadového období jsou obdivuhodné. Vedle původních básnických děl mu vycházejí verše k mnoha obrázkovým knížkám a lepopletům, cyklus esteticko-didakticky zaměřených sešitů (*Hádanky a luštěniny, knížky na hrani*, 1996, *Hádanky a luštěniny na Vánoce*, 1996, *Hádanky a luštěniny o zvířatech*, 1998, *Hádanky a luštěniny na prázdniny*, 1998, *Hádanky a luštěniny na každý den*, 2001), zahrnující rébusy, křížovky, skryvačky a zejména folklorní a vlastní hádanky, vydává i zhudebněné básně, fungující jako zpěvník (*Zpívání za školou*, 1996), estetizující abecedář (*Abeceda*, 1998) nebo se autorsky spolupodílí na sestavení slabikáře a čítanek pro základní školy.

Michal Černík určil svou sbírku *První říkadla pro nejmenší děti* (1990) zvláště předškolákům. Říkadlovými čísly v oddílech *Doma* a *Sluníčko, hej!* v podstatě navazuje na poetiku své básnické skladby *Léto nespěchej* (1987). Jednoduchá čtyřverší lapidárním výrazivem zachycují svět děvčátka v obrazech každodenního konání, přívětivého a bezpečného domova a přátelské antropomorfované přírody. Lyrický deník moderního dítěte vypovídá o autorově sklonu k mediativnosti.

<i>Doma</i>	<i>Sluníčko, hej!</i>
<i>Libi se mi u nás doma,</i>	<i>Sluníčko, hej,</i>
<i>zde si hraju, spím i stonám.</i>	<i>na svět se podvej!</i>
<i>Ze všeho mám nejraději.</i>	<i>Usměj se konečně</i>
<i>když se máma s tátou smějí.</i>	<i>teple a slunečně!</i>

V knížkách *První pohádky* (1995) a *Za pohádkou pohádka pro kluky a děvčátka* (2002) autor osobitě obnovuje (vedle J. Žáčka) model veršované pohádkové epiky hrubínovské ražby. V těchto adaptacích látkově těžší z dětem důvěrně známého klasického dědictví domácí i cizí provenience (například *Jak dědeček měnil, Perníková chaloupka*, *Šipková Říženka* nebo *Princezna na hrášku*),

ale vymýšlí i pohádky umělé (pohádku hodnou, deštitvou, strašidelnou, hladovou, nedokončenou, na dobrou noc aj.). Radu z nich přejímá ze svých předlistopadových sbírek pro děti. Pro jeho autorský přístup je příznačná aktualizace a demytizace pohádkových předloh, narativní zkratka, humor, vtip a kultivovaný jazyk.

Ojedinelým, postmoderně pojatým básnickým výtvorem *Pojďte s námi za obrazy aneb Malování zvířat* (1995) se prezentuje v dětské poezii 90. let Josef Brukner. Knížka, oslovující vyspělejší čtenáře mladšího školního věku, koncepčně a typologicky navazuje na básnickou sbírku *Obrázky*, s podtitulem Všeelijaké malování ke čtení a na koukání (1982). Vznikla sebráním veršů pravidelně zveřejňovaných na stránkách časopisu Matěřidouška. Autor tu dětem opět poskytuje originálního poetického průvoduce po asi padesáti reprodukovanych obrazech, ilustracích a grafických rozmanitých stylů a technik se zvířecími náměty a motivy, realistickými i fantastickými (portréty ptáků, zvířat domácích, exotických a pohádkových), situovanými do různých dob a zemí (mezi vytvářenými umělci figurují např. P. Klee, H. Matisse, J. Miró, H. Rousseau, F. Goya, J. Lada, K. Lhoták, M. Švabinský, A. Scheiner, F. Muzicka i Mistr vyšebrodský). Svůj záměr básník vyslovuje v úvodu: „Malování zvířat je vlastně tiché přemítání, při kterém se učíme porozumět plácí řeči, kočičí filozofii, moudrosti přírody, ale také sobě.“ Přitom klade důraz na dovednost se dívat a na vlastní kresebnou aktivitu dítěte. Jednotlivé opusy představují výtvarně-básnickou montáž s umělecky svěbynými verši, doplněnou fejetonistickým vyprávěním, nezřídka přecházejícím do lyrické či uměleckonaučné prózy; jehož jádrem je autorský dialog s dětským čtenářem, přibližující motiv a jeho výtvarné pojetí humornou a dětem srozumitelnou glosou a stručnou faktografickou informací.

Jak nejlépe ulovit (jakékoliv) zvíře Snově malování

Jak se vlastně loví?

Lovec řekne: „Puškou“.

Spisovatel: „Slovy“.

Malíř: „Barvou. Tužkou“.

Zavřu oči, začnu spát

a co se mi bude zdát,

namaluji na papíře –

ať je to strom nebo zvíře,

Puškou ulovené ať je to pes nebo pták,
na polkravji lesa jelen, srnec nebo drak.

do zelené trávy Nejdřív zkusím vrabčím pírkem
naráz mrvné klesá. malinkého ptáčka s knírkem.

Slovy ulovené Pak maluju vouskem myším
celé dlouhé časy myšáku, kterou sotva slyším.

o hukách a lesích A nakonec zubem vlčím
s námi povídá si. obudu se kreslit učím.

Tužkou ulovené, Ruka se mi přitom třese,
barvou malované vy všák, děti, nebojte se:
radovat se, skákat Jestli bude příliš děsná,
nikdy nepřestane. probudím se rychle ze sna.

(Ke kresbám německého malíře
(K obrazům středověkého
italského malíře P. Uccella)
Victoria Braunera)

Bruknerova poezie má kontemplativní ráz s hlubším filozofickým, etickým, ekologickým a humanizačním myšlenkovým vyzněním. Má blízko k poetice veršů J. Skácela. Básník v ní akcentuje především nezbytnost citlivého a přátelského soužití člověka s živou přírodou. Jeho rytmizované verše klasického tvaru působí mocnou obrazností, jiví čtenářovu vnímavost a imaginaci, ale nepostrádají ani humor a vtip.

Jedinečným slovesným artefaktem *Kde zvedají nožku psi aneb V Pantáčích na návsi* (1995), obohacujícím nonsensový typ moderní poezie pro děti o jeho epickou variantu, se v polovině 90. let uvedl excelentní básník Pavel Šrut. Dílko obsahuje jedenáct mini příběhů, exponovaných týmně dvoje verším, odehrávajících se v kocourkovské vesnici. Absurdní příhody, jež jsou založeny na představových

asociací, kalambůrech, hyperbolizací, paradoxech, jazykové a situační komice, evokují starosvětskou venkovskou, cirkusovou a pouťovou atmosféru. Jsou pojatý postmoderně: jako žertovné bajky, anekdotické pohádky nebo lidové vyprávěčky. Často bývají vypointovány svěrázným autorským post skriptem, komentářem nebo sentencí s parodizujícím, karikujícím či perziflujícím vyzněním. Šrutovo umělecké mistrovství umocňuje vynalézavý rým, veršová a strofická variabilita a ilustrační doprovod Adolfa Borra.

Povídání o dřevěné koze

<i>V Pantáčích na návsi, kde zvedají nožku psi, snila koza o veselce, učila se mečet tence, z pavučiny měla vlečku, jenže jednou u chlívčka přiznala: - Jsem bez věna a co více - dřevěná! - Ženich kozel z Kozomil ukrutně se rozlobil a hned pušně dědinou vyšlápl si za jinou, jenže bouřka, blesk a hrom překlopily na něj strom.</i>	<i>A tak koza vzala pilu a že měla velkou sílu, řezala strom na polena Vděčný ženich na kolena kleknul, že se s kozou oddá, jenže přišla velká voda a jako loď bez vesla ženiška prý odnesla. Nevěsta se nezalekla (nebála se ani pekla) a v té strašné povodni hledala ho mnoho dní, a když ho pak vylovila, veleslavná svatba byla.</i>
---	---

P. S. NEBOLL DOVĚTEK:

*Jásali všichni přichozí,
jásali vepři, psi, kozy,
jásala také ozvěna,
že nevěsta je dřevěná...
A jenom ženich v koutku stál
a vůbec, vůbec nejásal.*

Další básnická kniha *Velký tůle* (2003) vznikla novým uspořádáním (do oddílů *Různí lidé*, včetně *Sedmi básniček z Řecka pro Apolenu a ostatní děcka*, *Různé dny*, *Různá zvířata*) obdobně komponovaných autorových veršů publikovaných již ve výběru *Hlemýžď Čilišnek* (1983), jejichž rodokmen sahá až do počátku jeho poezie pro děti, tedy do šedesátých let 20. století. Šrut do ní zařadil i několik brilantních básnických překladů z předlistopadové antologie zlatého fondu světové nonsensové poezie *Ostrov, kde rostou housle* (1987), kterou sestavil společně s J. Bruknerem (texty J. Reevease *Dvě krávy* a O. Nashle *Dvě vědecké úvahy*). Z tohoto zorného úhlu a v soudobém básnickém kontextu se jeho sbírka jeví jako víceméně reproduktivní. Reprezentuje nonsensový typ vrcholného invenčního básnictví s příznačnými atributy autorského stylu blízkého poetice *Pisniček bez muziky* (1988) E. Frynty: mistrou hrou s jazykem, s využitím všech jeho kreativních možností, slovními hříčkami, absurdními obrazy, překvapivými pointami, objektivními rýmy a eufonií.

<i>Ladva Lichý z Liionyšle</i>	<i>Had a plaz</i>
<i>Ladva Lichý z Liionyšle vypůjčil si Vřovy šle. Vřovi je smutno bez šli, tak mu je vrať, Ladvo, chceš-li, když je Vř z řech, co se bez šli prostě nikdy neobešli!</i>	<i>Milé děti, nač si lhát? Had je plaz a plaz je had. Plaz i had se stejně plazí, had i plaz má šaty na zip, proto se had nelekne, když se z nich plaz vysmekne, a řekne jen: „Ahoj, plaze, jak se daří?“ – „Díky, blaze.“ odpoví mu plaz či had, což je totéž, nač si lhát.</i>

Svými novými texty sbírka signalizuje také určitou proměnu lyrického subjektu; přibývají v ní reflexivní motivy obracející se k dospělým čtenářům: ve zpovědi stárnoucího básníka, v autobiografických reminiscencích, v nostalgickém

ohlédnutí za uplyvajícím děstvím i v dialogu s vnučkou (*Taková chytřá hl, Co je to sestra, Veliký tídle*).

Veliký tídle

<i>Když jsem býval ještě malý,</i>	<i>Už se mi ji nechce</i>
<i>tak mě kluci posílali</i>	<i>pro kobyli vejce,</i>
<i>pro slimáčí nudle,</i>	<i>pro slimáčí nudle,</i>
<i>pro veliký tídle,</i>	<i>pro veliký tídle,</i>
<i>pro cukrový lary fary,</i>	<i>pro cukrový lary fary,</i>
<i>pro pastičku na komary,</i>	<i>pro pastičku na komary,</i>
<i>pro semetele do lékárny -</i>	<i>pro psi pšoušky ze zlata.</i>
<i>ale teď to mají maminy!</i>	<i>Poslu pro ně vnoučata!</i>

Další původní sbírka P. Šruta adresovaná dětem – *Příšerky a příšerí* (2005) si uchovává všechny atributy výsostně umělecké nonsensové poezie, byť její někdejší novátorská poetika časem poněkud zesterotypněla a nabyla reproduktivní tvářnosti. Dílo však vydává přesvědčivé svědectví, že autorova tvůrčí invence neutechá a že svůj básnický styl dokáže obohacovat o nesečné variace obsahové i formální.

Ústředním a integrujícím tématem této skladby je fenomén srašidelnosti, v němž nacházejí zalíbení právě moderní dětská čtenář. Ve Šrutově pojetí je tento fenomén s humorným, parodickým a ironickým nahlédem zlehčován a perziflován a stává se vděčným objektem rozverně jazykové hry i podnětem pro závážnou myšlenkovou aktualizaci. Poetologickým základem knihy je především herní ekvilibristika s jazykem a slovem, čerpající ze všech jejich tvořivých potencií a ústící do komického a absurdního účinnu. V tom autor úzce navazuje na svou dosavadní poetiku. Tato hra nachází specifický výraz především v lexikálních neologismech (typu *dýně x dýň, příšerky x příšerí, dobrou, zloun, prašoun, fláskoun, pažral*), v „hororové“ aktualizaci místních jmen (*Hrdlořezy, Strašnice,*

Dáblice), v kalambúrech a amfiboliích (humr utopený v moři je *humrlec*, ve spojeních *on je dobrák od Kosti a z chaty jsou Trošky*, nebo když jezibaba promění houbařim každý hříbek v *satana*) či v typicky nonsensových antonymech, v nichž *nezdvoračk zdravil zdvoračka, / nekuřáček chválil kuřáčka, / bezzubý dostal do zubů / a knůba potkal nekňubu ... (Abyste to věděli).*

Nevyčerpatelnou vynalézávost prokazuje Šrut i v užitém rýmu a hláskové instrumentace. V jeho převážně tříkadlovém verši nechybí ani rým homonymní, kalamburní nebo lámavý (*Travička, Pavo-uk nedo-uk*), úspěšně se pokouší také o kaligram (*Hrábě*).

Básník ovšem nezapomíná ani na dětského recipienta. Jeho lyrický hrdina si vytváří svěrázná gramatická pravidla (v básni *Co mi nejde do hlavy* by podle něho maso od krávy mělo být *kraví*, od vola – *voli* a od prasete – *prasecí*), překonává strach ze srašidel (*Hrabě Drácula, Nováková z 3.C*), personifikované části jeho těla, oblečení i věci každodenní potřeby si žijí svým vlastním životem (jako například v textu *Hrozná věc: A když jsem byl ještě malý, / občas se mi počůrává / kalhoty. // Našestí jen do boy*). Slovesný tvůrce tu uplatňuje i jemnou morální, humorně se vysmívající dětským necitostem (*Mamie, Sam doma*), případně malé čtenáře varuje před nebezpečnou nudou (...*Někdo se schová v knize, / vlezte i do televize / a ve škole do lavic - // nejsrašnější z příšeráček / zivující NIC*). Ve sbírce se několikrát objevuje i motiv v dětské poezii dosud příliš nereflaktovaný – motiv smrti jako přirozené součásti lidského bytí. Třebas v *Básni na slovo smrt*.

<i>Napsal jsem vám báseň</i>	BUCHI BUCHI	<i>A tak jsem z té básně</i>
<i>na zlé slovo smrt,</i>		<i>podepsané Šrut</i>
<i>neboť se mi zdálo,</i>	<i>Ytom za dvěma stálo</i>	<i>alespoň to jiného</i>
<i>že takových básní</i>	<i>sedm malých smrték,</i>	<i>- nežli vešly -</i>
<i>je pro děti málo.</i>	<i>černých jako krek,</i>	<i>škrti!</i>
	<i>vychrtlých jak chr.</i>	

Dva texty (*O uctívém zdravení*, *O rybiřském stolování*) se autorské intenci vymykají. Jsou totiž určeny výhradně dospělému adresátovi. Skladba obsahuje i řadu textů nepůvodních, jejichž odvozenost od fryntovské nebo žáčkovské poetiky je zřejmá nebo které jsou zřetelným ohlasem Šrutovy dřívější tvorby. Rovnocenný pendant k jeho veršům tvoří vyřečné ilustrace Galiny Mikhlinové.

Také zatím poslední Šrutova sbírka *Šišatý švec a myšou* (2007) nachází mocnou inspiraci v nonsensové poetice, zvláště pak v anglických folklorních říkadlech a popěvkách, tzv. nursery rhymes. Básník, jejich vynikající znalec a překladatel, se k nim – zejména v první části knížky – opět navrácí ve volných přebásněních, parafrázích a variacích. Tuto inspiraci ostatně prozrazuje i jakési motto skladyby: anglická báseň *Hey diddle diddle* a její česká verze *Fidli fidli*. Podnět k napsání druhé části sbírky, nazvané *Myšou*, vzešel od jeho dcery, jež si v dětství tohoto bizarního tvora vymyslela. Na vzniklou verši se inspirativně podílela i autorova vnoučka – *malinkatá Róza*.

V prvním oddíle převažují básně typicky nonsensové, vytvořené na principu scénarického nesmyslu a situační komiky (*Když vlád král Kdoby*, *Divná loď*, *Byla a už nebyla*, *Seděli dva ptáci*, *Zasadil jsem vlas aj.*) nebo absurdní pointy (*Vždyť z toho svého nic / rád ti dam polovic*, *Poloviční tatiněk*). Jeho nonsensovou poetiku a autorskou tvůrčí koncepci reprezentuje i vstupní text *Šišatý švec*:

<i>Šišatým lesem do vsi šel</i>	<i>Hned samým šišatím</i>
<i>šišatý švec</i>	<i>šišatec</i>
<i>šišatou prodal botu.</i>	<i>na šišatý nos upadl.</i>
<i>Šišatou věc</i>	<i>Vtom na šišatém nebi</i>
<i>ten šišatec</i>	<i>- divná věc -</i>
<i>našel u šišatého plotu.</i>	<i>šišatá hvězda vyšla!</i>
<i>A šišatá věc</i>	<i>A od té doby ten náš švec</i>
<i>u šišatého plotu</i>	<i>- to še ví -</i>
<i>byla šišatý dukat.</i>	<i>trochu šišla.</i>

Zpěvné verše s proměnlivým rýmovým schématem autor obohacuje také o vtipnou počtení hádanku (*Počításká*) nebo o zcela nové motivy anglické provenience (*Myš Viktorie*, *Svatý Vinček*).

Ve druhém oddílu své sbírky se Šrut vrací k osvědčené hře s jazykem a k humorné slovní hříčce. Ani zde ho invence nepouští. Tvoří další kalamburní variace se zvířecími motivy (*Jaci jsou jaci*, *Hroznyši a Dobříši*, *Myšou*), experimentuje s rýmem: například při užití nespisovných tvarů a slov (*slapější – ve skrejši*, *motejli – koktejly*, *nechtěj-li – na špejli*, *louďa – pouďa* apod.), neologismů a verbálních deformací (*pověděi – Vševěděi*, *té své kaňky – do říkančky*) nebo zvukové instrumentace (*A když zubu oželi [žžžaly], / mají život žouželi*). Častý je i výskyt expresivních průpovědí (typu: *Kam se hraje na velblouda!, než natáhnou brka či byli bysme na věhvi*). Dosavadní způsob tvorby básník přesahuje originálními pohádkovými minipříběhy (*Buchlová pohádka*, *Pohádka o osklivém žabákovu*, *Prastará pohádka*) a moderními hádankami, podněcujícími kreativní myšlení, fantazijní spolupráci, ale i počítačový um dětských čtenářů. Tak jako v případě hádanky *Strašidelna*.

<i>V poli stojí studna</i>	
<i>a v ní bydlí u dna...</i>	
<i>Že nevíte kdo?</i>	
<i>Kylejzda ven za tmy,</i>	
<i>určitě chce dát mi...</i>	
<i>Že nevíte co?</i>	
<i>„Uhni z cesty“ řekne,</i>	
<i>potom hlavu smekne...</i>	
<i>Že nevíte či?</i>	
<i>Chci s tou hlavou povídat si,</i>	
<i>každí se ale kamsi...</i>	
<i>Že nevíte kam?</i>	

*Přece zpátky do studny,
kde bydlí ten nerudný...*

Napište nám kdo:

sisatec@passka.cz

S dětskými adresáty Šrut navazuje důvěrný kontakt jejich častým oslovením a také obdivuhodnou identifikací s jejich chápáním absurdního humoru. Tuto jeho schopnost dokládají například básně *Malé smutné klisně* a *Pohostinné krávy*. Několik útsel je určeno rovněž dospělým čtenářům. Vydávají svědectví o potřebě lásky (*Báseňka pro rodiče*) nebo o rozpolcenosti moderního člověka (*Polosmutná báseň*). „Dospělou“ dimenzi si uchovávají i úvodní a závěrečné verše sbírky, do nichž vstupuje sám autor, nebo text *Poloviční latinek*, dedikovaný nakladateli Ladislavu Horáčkovi.

Nestor novodobých českých básníků pišících pro děti Jiří Havel, vstupující do dětské poezie již počátkem šedesátých let minulého století, se uvedl ve své polistopadové tvorbě poetickým lepopretem *Kdo vodi koně po pěší zóně* (1994), určeným předškolákům a začínajícím čtenářům. Po V. Nezvalovi, J. Seifertovi (ti spíše ve verších pro dospělé), Z. Kriehlovi, L. Dvořáčkovi a J. Žáčkoví v něm znovu objevuje charakteristické dominanty, malebná zákoutí a podmanivou krásu Prahy. V jejich četných antropomorfizacích a lyrických obrazech, v okouzleném pohledu dětského lyrického subjektu, v půvabných ilustracích Denisy Wagnerové ožívá pražská historie i současnost. Nápadité pointy a rozverně slovní hříčky se tu propojují s básnickovým osobním vyznáním láskyplného vztahu k městu.

Po umělecky nezdařené sbírce *To jsou zmatky se zvířátky* (1999) se autor opět navrácí ke svému básnickému stylu 60. – 80. let, založenému na nonsensu, jazykové a situační komice, slovní hříčce a verbálním experimentu, který

uplatňoval především v knížkách *Poikal velbloud komára, Člověče, nemrač se!* nebo *At se mračí jenom mrak*.

Nejprve vychází výběr z jeho veršů pro děti, pod příznačným názvem *Království nesmyslů* (2000). Potvrdil, že Havlův typ absurdní poezie je stále aktuální a že je schopen zaujmout i nejmladší generaci dětských čtenářů. Řada básní, například *Kdo nevěří, at tam běží*, *V zoologické zahradě*, *Historická událost*, *Co komu paří*, *Co kdo sbírá* nebo *Nespravedlnost*, i dnes náleží k jejím uměleckým vrcholům. Nonsens zpravidla autor konstruuje na sémantickém dvojsmyslu: *Komu si můžu stěžovat? / Kdo se mě zastane? / Proč se košile může prát? / Proč ona, a já ne? (Nespravedlnost)*.

Nonsensový typ poezie představuje i nejnovější Havlova skladba *Smejíme se celý den* (2006). Jeho invence, zvláště při vymyšlení humorových slovních hříček, absurdit a významových aktualizací lidových rčení, neutuchá. Prioritní je přitom zářetel k soudobému dítěti. Takže: Stonožka si opatří kalkulačku, aby si mohla rychleji spočítat nobly (*Jak stonožka počítá*), malý sportovec si stěžuje, že nevyhrál závod, protože její hodinky v cíli o minutu předběhly (*Proč jsem nevyhrál?*), Martin se s houslemi při cvičení přemísťuje do komory, aby si v ní zahrál komorní hudbu (*Proměna*), tenista Pepíček si večer ... v šatně schoval / novou zvláštní raketu / a teď z kurtu odstartoval / na neznámou planetu (*Tenista*) a děšší hrdinové unisono přiznávají: *Nejvíce čertů máme v těle / a i když jim chybí mí, / pořád s námi chtějí šít! (Čerti)*. Havel však stejně dovedně tvoří i dokonalé verše lyrické, veskrze obrazné, sdělující závažnou myšlenku. Jako například v básni *Komín*.

*Komín je tužka plná sazí,
Marně ho demě slunce kárá,
že po obloze věčně čmárá
a navíc ještě vzduch nám kazí.*

*Nic kloudně napsat nedokáže,
dobře, že vír všechno smaže.*

Novum Havlovy sbírky spočívá v jejím postmoderním ustrojení a interaktivní funkčnosti se zvýrazněnou intencí pedagogicko-didaktickou, avšak bez jakékoli morality. Je totiž žánrově členitá a spojuje různé druhy umění. Kromě nonsensových veršů obsahuje umělé hádanky, aktualizovaná říkadla a rozpočítadla, jazykolamy, veršované autorské pohádky, prašilovský minipříběh, absurdní „novinové“ zprávy, hravé doplňovačky, skryvačky a tajenky, jejichž prostřednictvím mají čtenáři objevují kouzlo mateřského jazyka, a také úkoly podnětující výtvarnou a hudební aktivitu dětí a jejich kreativní práci se sloven a větou. Stejně jako autoři jedinečné publikace ze šedesátých let *Co se slovy všechno poví* J. Hrišal a B. Grögerová, i J. Havel - o čtyřicet roků později - na experimentální bázi jazykové kultivuje své dětské čtenáře a rozvíjí jejich imaginaci.

Novou sbírkou nonsensové poezie pro děti *Kde bloudí velbloudi* (2003) oslovil malé čtenáře zkušený a fundovaný autor Ivo Štuka. Navázal ji na jazykové hravou poetiku svých básnických počátky ze šedesátých let (*Svět se točí dokoledka*, spoluautorka Ilona Borská, 1964), kterou důsledně uplatňoval i v tvorbě pozdější (*Říkadla a šeptánky*, spoluautorka I. Borská, 1989, *Abecedník*, 1999). Jeho kniha podává svědectví o kladech i záporoch českého verše nonsensového typu, jehož schémata se přece jen opotřebovala a který již nic objevného nepřináší. Štuka si uchovává nápaditost a invenci zvláště při tvorbě kalamburů a dvojsmyslů (*Dvojičata/ Jiřienka / a jirnice / tlačienka / a tlačienice / večerník / a večernice...*; *Vzpoura v ledničce/ Ó buřte, buřte / proč se bouříte? / Už se nebouříte!*), při experimentální hře s jazykem, například vymyšlením novotvarů či veršů obsahujících jen slova složená ze slabikotvorných souhlásek (*Větrná písnička// Ze smrtku snad bude smrtk / z toho cvrčka cvrk. Nebo Dřb z Brd // Prchl plech / zvlhl smrk / Vlk mrkl / zmlkl*) a s tzv. lámavým rýmem (*Na koprové louce // U plou nán roste kopr / vysoký, že je mi po pr - / sa*). Jeho básně se vyznačují variabilním rytmem, značně proměnlivou veršovou strukturou a strofickou stavbou, četností lapidárních poloveršů a grafickým ozvláštněním. Překvapivě nejzdařilejší čísla

Štukovy sbírky jsou však ojedinělé texty poetické a imaginativní, vyjadřující – při zachování osobité formy – impresi, náladovost i nabádavou myšlenku:

<i>Večerní písnička</i>	<i>V mlze</i>	
<i>Zichl ryk motorek,</i>	<i>Jízda není pro nemehla.</i>	<i>ň.</i>
<i>do boudy vlez pes Rek.</i>	<i>Na silnici</i>	<i>Vjedem do škrapy a tmi,</i>
<i>Kdo ví,</i>	<i>mlha lehla,</i>	<i>když nebudem opatrní.</i>
<i>možná už vylétly sovy.</i>	<i>všechno je v ní rozplzlé.</i>	<i>Mlha tichá</i>
<i>Z křovi</i>	<i>Neříkej,</i>	<i>nepospíchej,</i>
<i>se batoli těžci</i>	<i>že není zle -</i>	<i>leží na zádech</i>
<i>funici ježci.</i>	<i>neuvídíš v mlze ň,</i>	<i>a chrní.</i>
	<i>ani město Plze -</i>	

Zároveň se však Štuka dětskému příjemci vzdaluje: věkově nepřiměřenou a nepřirozenou stylizací, chtěným humorem nebo absolutizací rýmu na úkor srozumitelné výpovědi.

Z etablovaných básníků předlistopadové doby se v 90. letech znovu připomenul dětským posluchačům a čtenářům Jan Vodňanský. V jeho leporelových verších *Slané slané* (1993) a *Když jde malý bobr spát* (1994) však převládá explicitní moralita, vytěšňující spontánní hravost. Teprve novou, bilanciující sbírkou *Kampank chodí labuňe* (1999), do níž autor zařadil i řadu textů ze svých předcházejících básnických knížek pro děti, se vrací k osobité poezie své nonsensové prvotiny *Šlo povadlo na vandr* (1974), sblížující jeho poezii pro děti a pro dospělé: k nápadité recesi, myšlenkové absurditě a nevázané jazykové hře, především se zvukovou stránkou slova, k záměrné oscilaci mezi estetickou hodnotou a banalitou, uměleckou vyříbeností a diletantismem, zejména v představných asociacích a rýmových spojích, k paradoxní kombinaci intelektuálního a infantního humoru, k výrazné říčkové rýmizaci, eufonii a zpěvnosti nebo k vynechávání interpunkce a k důslednému užívání velkých písmen na počátku veršů.

<i>Co se stalo v Chuchli</i>	<i>Copak je to za zvíře</i>
<i>Co se stalo v Chuchli?</i>	<i>Copak je to za zvíře</i>
<i>Koně se lam sčuchli</i>	<i>Skvrty v digitální hře</i>
<i>Stalo se to v maštali</i>	<i>Ještě nevím kdo je či</i>
<i>Koně se lam našivali</i>	<i>Kdo si koho ochočí</i>
<i>Zanebali závod</i>	<i>Kdo si koho pozmami</i>
<i>Hodili se "marod"</i>	<i>Bude mě mít na hrani</i>
<i>Typaseni na seně</i>	<i>Promění mě na skritika</i>
<i>Valeli se zasněně</i>	<i>Který mačka hlacítko</i>
<i>Jejich věrní žokeji</i>	<i>Už nechodi na hřiště</i>
<i>Věnuji se hokeji</i>	<i>Teší se zas napříšiče</i>

Estetickou kvalitu a čtenářskou podnětnost si uchovává i knižní soubor jeho zhudebněných básní *Dejte mi pastelku, nakreslim pejška* (1998).

Z debutujících tvůrců dětské poezie devadesátých let, představující osobitou variantu jejího nonsensového typu, prokázal výjimečný talent Jiří Weinberger (1943). Ve své prvotině *Povídá pondělí úterku* (1995) navazuje na klasický básnický odkaz Edwarda Leara a Christiana Morgensterna, její poetikou je spřízněn i s tvorbou soudobého amerického básníka Ogdena Nasha, z domácích autorů má nejbliže k Emanuelu Fryntovi. Poeta, bravurně zvládající veršovou techniku a vybavený bohatou invencí, vytváří tematicky objevený, dadaistický hravý, imaginativní, asociativní a melodický typ verše, založený na absurdní, intelektově náročné, vitpné a eskamotérské slovní hříčce (například v básních *Zablouhla hlusta čára, Potkal atom atom, Šel jednou tečoř / šel na Okoř...* nebo *Býly dva paný / Pan Já a pan Ty...*) a na mistrném využití uměleckých postupů a prvků konkrétní a experimentální poezie. Nacházejí v něm uplatnění i groteskní limericky, do nichž ojediněle proniká čertný humor (*Divil se chodec po Praze, / divil se vlastní odváze /*

Šel se svou ženou. / Šli na červenou. / Osaměl chodec po Praze), zhudebněné texty, provázené notovými zápisy, a významotvorná grafika. Melodické vyznění veršů umocňuje hojný výskyt aliterace. Tuto poetiku charakterizují následující ukázky:

<i>Povídá pondělí úterku</i>	<i>Potkalo lano potkalo uzal</i>	<i>Na plomně</i>
<i>Povídá pondělí úterku:</i>	<i>Potkalo lano potkalo uzal</i>	<i>Na plomně</i>
<i>Vitr mi odnesl úterku</i>	<i>potkalo uzal z kravaty</i>	<i>v kastrolu</i>
<i>Povídá úterý středu:</i>	<i>smálo se lano zaslzel uzal</i>	<i>zapraskal</i>
<i>Snědlo jsem omylem sledě</i>	<i>potkali jsme ho já a ty</i>	<i>omastek</i>
<i>Povídá středa čtvrtku:</i>	<i>A hned si uzal i lano</i>	<i>dostal vztek</i>
<i>Někdo mi počmáral čtvrtku</i>	<i>navěky řekly své ano</i>	<i>svěť</i>
<i>Povídá čtvrtek pátku:</i>	<i>Smálo se lano a uzal?</i>	<i>Na plotnu</i>
<i>Já mám nejradši pátku</i>	<i>Slzel a slzel a slzel</i>	<i>na kastrol</i>
<i>Povídá pátek sobotě:</i>	<i>Milión uzli nemá to šičsti</i>	<i>na kuchyň</i>
<i>Málem jsem zakopl o kotě</i>	<i>a bloudi světem sem a tam</i>	<i>na maslo</i>
<i>Povídá sobota neděli</i>	<i>Milión uzli! A kdoví jestli</i>	<i>Na mámu</i>
<i>to co už všichni věděli:</i>	<i>se stlo z nich seká se stem lam</i>	<i>na tánu</i>
<i>že tichá voda břehy mele</i>		<i>na hlavku</i>
<i>od neděle do neděle</i>		<i>salánu</i>
		<i>(...)</i>

Tvůrcím principem druhé Weinbergerovy sbírky *Ach ty plachtě, kde je mám?* (1996) je rovněž nonsens a absolutní jazyková hra, projevující se dokonalým využitím rýmových potencií, obrazovou originalitou, motivickou inovací, překvapivými pointami a zvýrazněnou intertextualitou, respektující mentální dětského adresáta. V knize přibýly další zhudebněné texty s notovým záznamem

skladatele Michala Vicha. Do jejího obsahu autor přejal i několik čísel ze svého debutu. Další aluze zřetelně naznačují například verše *Lištička Ryška a baron Uholohrdí... nebo Do dy horý černý les / Já jsem se s tím vládem svez.*

Do rozverně a zdánlivě nezávazné hry s jazykem však častěji proniká reflexe, kontemplace, melancholie, hořká deziluze a černý humor, promítající se i do zhrubělého argotického výraziva. V souvislosti s tím se také jednoduché nonsensové popěvky proměňují v baladické skladby či šansony, signalizující závažnější etickou a společenskou důsaznost. Počítají už s pubescenčním nebo spíše s dospělým čtenářem, jako například zhudebněná báseň *Jesli mě namícheš.*

<i>Jesli mě namícheš</i>	<i>Ty jsi kosti hodím psovi</i>
<i>pošlu ti fakturu</i>	<i>co byl vždy na tvý straně</i>
<i>nad kterou zazpíváš</i>	<i>ať tě zalke chcipne v křovi</i>
<i>jak tenor na káru</i>	<i>ty chcipni na divaně (...)</i>
<i>Jesli mě namícheš</i>	<i>Ref:</i>
<i>hamižnej potkane</i>	<i>Ode dneška před sto lety</i>
<i>zhebeš a zanikneš</i>	<i>nachytals mě na konfety</i>
<i>bude to bakané (...)</i>	<i>na dvě říže vod Marje</i>
	<i>na svý dlaně vod voleje</i>
<i>Chechdal ses mi vaně</i>	<i>na náměstí Republiky</i>
<i>dneška už se nechechej</i>	<i>hazelis po mně cukrbilky</i>
<i>nepospíchej vod smídaně</i>	<i>tam ses přisál na mé rty</i>
<i>káva byla s utřejechem</i>	<i>uprosřed mný puberty</i>

Obdobně ladění mají například texty *Až vyjádou péččka, Dříve než měsiečko v hrobočku, Byl jednou jeden jarní hlupák, Vile co leželo za městem nebo Zazpívaj si se mnou / ještě naposled.*

Stejnou poetikou se vyznačuje autorova třetí kniha *Kroky po krách cíli Když se jde, všechno chce* (2000), jež přejímá i řadu básní z předchozích publikací. Zřetelně již tenduje k veršovanému hudebně-dramatickému pásmu a scénickému ztvárnění. Nonsense tu nejčastěji nabývá podoby komické slovní hříčky, rozvíjení vtipného

nápadu ad absurdum, aktualizované lidové frazeologie, sémantického paradoxu, asociativního řetězce i šokující pointy. Autorova téměř dadaistická kreativita se poněkud uplatňuje v neobyčejně rozmanitosti veršové a strofické výstavby, narušující veškeré konvence, ve svérázných modifikacích limericku, významnotvorné grafice, včetně kaligramů a vtipné hry s diakritickými znaménky, ve výrazové exkluzivitě, čerpající za všech slohových vrstev národního jazyka a nevyhýbající se ani funkčně užitým novotvarům, dialektismům, vulgariismům a zkomoleninám, a především v objevných konfrontacích rýmujících se slov (*papundekl-klékl, cikád-tykat, convert-úvěr, chlapani se pobijó-pro portfólio aj.*) a ve zpřizvučnění zvukové stránky básnického vyjádření, projevujícím se velkou frekvencí hláskové instrumentace, aliterace, syntaktických figur, opakovaných slok a reftů.

Navzdory nonsensovému charakteru sbírky se v ní překvapivě vyskytují i texty hlubokomyšlné až filozoficky rozjímavé, vyjadřující pocit osamění (*Honby hledám ale nesbírám / protože nikoho / nemám...*), existenciální obava z civilizáčnických trendů (*Na dně moře ležím / ještě při vědomí...*), břitkou kritiku zbožnění peněz a konzumního životního stylu (*Jsou chudí duchem mnozí z těch / co stále za mamonem pádí...*), bytostnou touhu po harmonických mezilidských vztazích a prosluněném světě (*Zazpívej se mnou / ještě naposled...*) i groteskní černý humor (*Hajnej hejhajnej v poleš / hledá strom na němž se pověsí...*).

K typu nonsensové poezie náleží i poslední Weinbergerova sbírka *Na konci chrípky je krásné* (2005). Obsahuje na šedesát abecedně seřazených básní, graficky ozvláštěných různými typem písma. Kromě textů stavěných na absurdním humoru, jazykové komice a hravosti jsou zde ve větší míře zastoupeny i texty kontemplativní, aktualizující, ironické i sarkasticky vyhocené, s etickým, společenským a filozofickým dosahem, určené spíše dospělému vnitřnímu. V nich totiž autor perzituje nacionální sebestřednost (*Do české pneumatiky / český vzduch!*) a fetišizaci peněz (*Franca mi nabídl akcie*), vznášející ekologické a civilizační memento (*Jsem vyhořelé palivo*) nebo demaskuje absurdnost politické mašinérie (*Parlament si odhlasoval / imunitu proti chrípce...*).

Symptomatičtým znakem autorovy poetiky jsou četné aluze: na lidové písně, rčení, frazeologismy, literární díla apod., začleněné do neobvyklého kontextu, a v důsledku toho nabývající aktualizaci a komický efekt (*At padne komu padne / Žádná pro všechny dělfíny / vlnadé i nenápadné / presumpci nevinny*), asociativní představové spoje, směřující k variování motivů a k popěvkům, neobyčejná pestrost veršových a strofických forem i rytmických schémat, originální dvojice rýmujících se slov i bohatý výrazový rejstřík, čerpající ze všech stylových vrstev národního jazyka.

Tvorba J. Weinbergera reprezentuje postmoderní básnictví. Je totiž recepčně otevřená, pluralitní a polyvalentní, komunikuje tedy se čtenáři všech věkových kategorií. Do svého sémantického kódu také zapojuje intertextualitu a syntaktickou slovesnost, vývarného, hudebního a dramatického umění, umocňující smyslový a emocionálně-estetický zážitek.

Do elitní skupiny autorů současné poezie pro děti se řadí i debutant Jiří Dědeček (1953), a to originální nonsensovou sbírkou *Šiš červotoči do houslí* (2001), určenou prepublishcentním čtenářům. Svůj básnický um a její věkovou intencionalitu si tvůrce ověřoval již na stránkách časopisu Mateřídouška. Poetika jeho veršů vychází ze stejných invenčních zdrojů jako Fryntovy *Pisničky bez muziky*. Také Dědeček totiž v nonsensových portrétech zvířat (*Šiš červotoči do houslí / pěkně se do nich zakousli / a po náročné rozvíčce / se pustili i do smyčce*), v intelektuálním humoru a vtipu (*Myšlenka: Právě mě napadla myš Lenka. / Jen malou chvíli počkám / a pak ji hodím kočkám; stará zmije vede trochu jedovaté řeči, Světlušky...osvětlí cestu, keř i mez / lépe než ČEZ / a bez peněz...*), v ekvilibristické jazykové hře, ve vynalézavém rýmu (*na bříše-vedyše, úhoři-úhoři, koala-do gala, z mobilu – kobyla, po tře-bod mě aj*), zvukosledu a melodické dílci (*Svištěli si svišti / na travnatém hřišti, na svištišti...*) odhaluje a mistričně využívá všechny skryté potence mateřštiny. V četných kalambúrech, amfiboliích, překvapivých pointách a lapidárních absurditách, opřených o dětskou logiku, nikterak neupadá do reproduktivního a samoučebného tvoření. Ve zdánlivě

nesmyslných obrazech poučený čtenář dešifruje podobensství se světem lidí, parafrázi, aktualizaci parodií, případně aluzi na lidovou či populární písničku a literární dílo nebo objeví pronikavou myšlenku. Experimentální výboje s významovou, zvukovou, gramatickou, pravopisnou a grafickou stránkou slov básník dovádí až na hranici jejich možností. I on směřuje k věkově univerzálnímu vnímání.

Spořiči tchořiči

Já mám koně

„Spoř, tchořiku, spoř,“

Já mám koně,

řekl tchoři tchoř.

vraný koně,

„Dneska čvrtek,

šplhají mi na jabloně,

zejtra pátek,

na hrůškoně,

spořme, spořme do prasadek,

na švestkoně,

at se nikde nevrtdí,

až se trochu bojím o ně.

že peníze nesmrdí.

Už to celý svět ví,

„Spoř, tchořiku, spořiči“

hrůzou oněmi:

Řehňají se z větví,

jsou to koně mi.

V návaznosti na poetiku své prvotiny J. Dědeček píše druhou nonsensovou sbírku pro děti mladšího školního věku *Uležené želé* (2005). Uměleckou hodnotou se k debutu přibližuje v jejich nejlepších básních, v nichž s humornou nadsázkou užívá jazykový experiment (*Břítál, Kobližka*) a zvukovou instrumentaci (*Uležené želé, Škeble*), podává skryté mravní poučení (*Neomalenec, Nádhva*) nebo uplatňuje vynalézavou amfiboli s vtipnou pointou. Jako například v básni *Cihly: Nebem se mihly / vzdálené / tři čyři cihly / pálené / Odkud se ženou? / Od Balu / na dovolenou / na Malu*.

V několika aktuálních textech sbírky s nekonvenčními motivy (*Esemesty, Manažeri, V obilí*) autor paroduje, s použitím typické slovní hříčky a novotvaru, symboly moderní společnosti: *At si leje / hromy blesky, / at to hřeje, / at je hezky, /*

do displeje, / třesky plesky, / beznaděje, lásky, stesky, / všechno léti / esemesky!
 Nebo: *Kráčejí manažeri, / kráčejí na večeri, / dávno ji měli v plánu /
 namanažerovánu. // Manažer žere mamu / a napuští si vanu, / aby byl ráno čerstvý /
 na další manažerství.*

Dědeček se také dokáže vcítit do dětské mysli a autenticky ji posilnout. Svědčí o tom zvláště verše nejpubsobivějšího oddílu sbírky s jedinečnými obrazy jednotlivých měsíců kalendářního roku.

Červenec Září

<i>Jaké je to, když je léto?</i>	<i>Jak se tváří měsíc září?</i>
<i>Úžasné.</i>	<i>Potměšile.</i>
<i>Budu vzníru, nežli oheň</i>	<i>Všichni v domě navléknou mě</i>
<i>uhasne.</i>	<i>do košile.</i>

<i>Až se proužek nad obzorem</i>	<i>A s tou strašnou školní brašnou,</i>
<i>zabělá,</i>	<i>ač se bráním,</i>
<i>ještě fouknu do žhavého</i>	<i>už mě vedou s tváří hledou</i>
<i>popela.</i>	<i>za vzděláním.</i>

Báseň *Červenec* (ale i *Rozhledna* nebo *Vánoční tramvaj*) zároveň dokládá, že autor má ambice napsat i dokonalé verše vyslovené lyrické.

Ve srovnání s debutem je však tato skladba umělecky značně nevyrovnaná. Invence se z ní vytváří, přibývají tu odvozené básnické postupy, bezobsažné a banální říkanky (typu *Statečné kvěťáky / roznášely letáky. / Celer je zachžel, / udala je petřel*. Nebo: *V Brně, v Brně / řádi malé mříže, / šly světem tři klobáky, / zavřely je do basy. / dají mala lodička, / na ni pluje Tomička...*), představující samoučelný

humor a zručně zřymovaný sled asociativně spojovaných motivů. Také členění tematicky pestře a různorodě sbírky je vcelku nahodilé a nepřehledné.

V aktuálním kontextu dětské poezie zaujímá výjimečné postavení kniha veršů Jana Cmrála (1945) *Milujem se čím dál víc* (2007), důvěrně promlouvající k současným třinácti až patnáctiletým teenagerům, tedy k adresátům tradičně opomíjené věkové kategorie. Svým pojetím, stavějícím na autentickém zážitku, pocitu a sebereflexi dospívajících, na posízení jejich touhy po opravdové lásce, rozporuplnosti, skepse, komplexů, sebestřednosti, na jejich nesmlouvavé kritice dospělého pokrytectví a malosti i předsevzeří stát se lepšími, ale též na metaforickém výrazu a využití ilustráčnických černobílých fotografií se hlásí k básnickému odkazu předchůdců ze šedesátých až osmdesátých let M. Lukešové (*Big beat a aritmetika, Nahel v trní*) a J. Kašpara (*Tulhářská*). Cmrálův lyrický hrdina se ovšem změnil. Dokládají to motivy přinášející nové reality, aluze na populární písničkové hity či známé literární postavy pubescentní četby a rovněž veskrze současný teenagerský jazyk: *Táhli jsme spolu do měkče, / naštvaní, zmoklí, proti všem. / Hátovost nákejch dvě stě kaček. / A taky jsem přišel s nupadem, // ... Nedělej ze mě piomcel / Vytáhnou mobil a už mlčím. / A píšu zprávy holčkám svým. / Slibuju, láska, máš mý slovo, / že přijdu ve tři s učením / a že se potom budem lbat.*

Obráz původní básnické tvorby pro děti polistopadového období dovrtáři poezie uměleckého standardu, jejíž autoři nepostrádají řemeslnou zručností, umělecké ambice ani poučený a citlivý vztah k dítěti. Tvoří ji zpravidla představitelé starší a střední generace, vstupující do dětské poezie již v šedesátých až osmdesátých letech 20. století, kteří oslovují hlavně předškoláky a začínající čtenáře a stále publikují své verše v časopisech pro nejmenší *Šumíčko* a *Mateřídouška*: Jindřich Balík, Karel Černý, Jiří Falus, Václav Fischer, Miroslav Chudáček, Miloš Kratochvíl, Josef Křešnička, Ludvík Štěpá, Ljuba Šuplová a další. Z debutantů je možno k nim přiřadit například Miroslava Zounara (*Povídaj, maminko*, 1995), Valdemara Tomana (*Básničky s hádankou*, 1997), Jiřího Slivu (*Všchno dobře*

Verše mají i formu milostného dopisu nebo intimního deníkového záznamu, v nichž věrojemně posilují specifickou pubertální mentalitu a mluvu. Autorův sklon k explicitnímu moralizování a karatelství v pozice dospělého tu zesiluje. Jazyková a situační komika i pointa místý působí příliš vykonstruované a májí se zamýšleným účinkem.

Obdobně jako předchozí sbírky určené dětem je koncipována i Kratochvílova poslední kniha *Létací koště*. Do její pestře, ale nepřehledné stavby autor opět začlenil verše založené na nesmyslu (mezi nejzdarilejší z nich patří básně *Srážka*, *Mírny*, *Nekroužkujte čápy*) nebo texty oslovující pubescenční čtenáře (*Psstily mě holky k vodě*, *Cizi řeč*, *Na koupališti*, *Markéta*, *Čidla*). Zakomplexovaný dospívající hrdina v nich opět zažívá – u vědomí své fyzické, případně intelektové nedostatečnosti – neustálé trable. Několik čísel přináší zbrusu nová aktuální témata a závažné myšlenky společensko-etického dosahu. Poukazují na zhoubný vliv agresivních televizních pořadů (v nonsensovém motivu se zviřecími protagonisty špačkem a žízalou), na nutnost zlepšit svět (v metonymickém obraze létácho koštěte) a mezilidské vztahy (*Sváteční brýle*) nebo na zřetelnou podnikavost v dětském konání (*Lakota*). Trefnou aktuální parodii na „digitální“ depoetizaci tradičních vánočních svátků představuje básně *Mobilní Vánoce*.

Takové Vánoce tu ještě nebyly –

Vánoce s tlačítky. Vánoce mobilní!

Už žádá psanička za okny neleží,

písmo se rozpíje, jen trochu zasněží.

Je mnohem jistější napsat si do nebes

o dárky mobilem zprávičku esemes,

anebo namáčkat pět dvojek po křížku...

*Je fakt, že když chceš říct: Prosim tě, Ježíšku –
uslyšíš ze schránky Ježíškův hlas:*

Po krátkém přepnutí zanechte vzkaz!

*Když přijde Štědrý den se štědou večerí,
nikdo už nevěří na zvoněk u dveří.
Ten, kdo nic neprovedl, i ten, kdo zlobil,
čeká, až konečně zazvoní mobil.*

*Jen jedno jediné si nikdy nepřejde:
dárky tak maličké jak loga z displeje...*

Křešničkovy verše vyšly pod názvem *Dětský rok na vsi* a s podtitulem *Verše z Mateřídoušky* (2004). Z jeho vybraných časopiseckých básní sedmdesátých až devadesátých let sbírku uspořádal Jiří Kolář. Knížka má tradiční nář. Mocnou inspiraci a nejdůležitějším autorovým světem se stala příroda, vyvolávající vzpomínky na vlastní harmonické venkovské dětství, jež navozují starobylou atmosféru. Poetický deník zrcadlí každodenní život vnímavého chlapce, determinovaný téměř archetypálním kolorem čtyř ročních období od jara do zimy a věčným cyklem přírodních proměn, spjatých s jistotami láskyplného a bezpečného domova. Je výpovědí o zjiřené smyslovosti, spontánní prožkovosti a obdivuhodné imaginaci dětského lyrického hrdiny a jeho pevném citovém zakotvení v rodinném společenství. Osobnost Křešničkových veršů tkví v bohaté a nekonvenční metaforické obraznosti, patrné zvláště v antropomorfních přírodních dění. Jako například v básni *Probuzení*: *Nevrže střívam, jaro není. / Strom straší v blběm zakuklení, / třaskají zmrázky, když jedeš pěšinou, / a dřímá zahrádka pod bílou peřinou. / Jen sněženky se odkopaly / a vstaly.*

Přes tradiční pojetí sbírky se v ní uplatňuje i moderní tropika, asociující kámarovsko-krieblovskou poetiku dětského básnictví šedesátých let. Lze ji rozpoznat třeba v motivu podzimní přípravy stěhovavých ptáků k odletu na jih: *Cestovní kancelář ptáci / návahu sonva stací. / Na dračku jádu kvilí misku / rudé a žluté jizdenky listů.*

Básně jsou formálně rozmanité, mají promyšlenou stavbu, srozumitelnou pointu, proměnlivý rytmus, nápaditý rým a nepostrádají ani humor, vtip a

libozvučnost. K moderní poezii je přibližuje i hovorové a expresivní výrazivo. V přeměře současně jazykově hravé a nonsensové poezie pro děti znamená Křešničkova solitérní básnická tvorba potřebné typologické oživení i tvůrčí impuls.

Jako záslužné lze hodnotit vydání výběru moderní české poezie pro děti, pod titulem *Básně pro děti. Jak se učil vír číst* (2006). Verše vybrali z jednotlivých sbírek, z časopisů *Materičdouska* a *Sluníčko* i z rukopisů publikovaných a napsaných po roce 1945, a uspořádali Michal Jareš a Jakub Říha. Kniha, v níž je zastoupeno dvacet devět autorů, především těch renomovaných, vesměs příslušejících ke starší básnické generaci, představuje jejich osobitou poetiku a reprezentativní texty a díla, jež náležejí k zlatému fondu poválečné dětské poezie. Z tvůrčích osobností byli do výběru zařazeni J. Čarek, M. Černík, J. Dědeček, J. Diviš, L. Dvořák, M. Florian, E. Frynta, J. Hanzlík, J. Havel, J. Hrišal, I. M. Jirous, J. Kainar, Z. Kriebel, J. Skácel, L. Stěda, K. Šiktanc, P. Šrut, I. Štuka nebo J. Žáček. Nacházejí tu však místo i další autoři méně významní a neznámí: M. Bystrov, V. Janota, J. Kořán, S. Kudláček, D. Ledecová, R. Matys, V. Stuchl, S. Richterová aj. I když se editoři řídili – jak uvádějí – „osobním vkusem, nikoli literárním většasm autorů“, přece jen neměli ve svém výběru opomenout alespoň J. Seiferta, F. Hrubína, J. Bruknera, H. Lukešovou a J. Weinbergera. Cenné jsou ovšem stručné autorské medailonky a bibliografické údaje o jednotlivých básnících.

Výjimečným edičním počinem, reagujícím na chronický nedostatek kvalitní poezie pro dospívající čtenáře, bylo vydání antologie básnických a písničkových textů *Kostkovaný ideály aneb Breviář pro teenagery* (1999). V reprezentativním výběru a citlivém uspořádání Marie Vodíčkové jsou v ní zastoupeny jednak verše M. Lukešové (*Big beat a arimerika, Nahaj v tmě*) a J. Kašpara (*Tuliráska*), určené přímo pubescencím, jednak básně J. Žáčka (*Text appeal, Anonymní múzta*), J. Vodňanského (*Důvěrná sdělení, Jak mi dupou králici*), J. Dědečka (*Měsíc nad sídlíštem*) a Václava Hraběte (*Blues*), adresované dospělým, ale i populární písničky Zdenka Svěráka (*Dělání všechny smutky zahání*) a Jiřího Suchého (*Ty, co*

jsiše neznaíte, Díte školou povinné, Věší lexikon pro zamilované). Texty, jež si stále podřizují svou aktuálnost a čtenářskou atraktivitu, jsou doplněny výstižnými autorskými medailonky a vtipným komentářem.

Byrostrně tihnutí dítěte k humoru a příznivá odezva malých čtenářů na vlastní básnickou tvorbu vedly J. Žáčka k vydání antologie veršů čtyřiceti tří českých autorů 20. století pod názvem *V Tramtárii, tam je hej* (2004). Za hlavní kritérium jejich výběru editor zvolil právě humorový aspekt. Texty uspořádal retradičně, podle roku autorova narození. Představují všechny typy, varianty a podoby literární komiky: humor nonsensový, naivní, parodický, jazykový i situační, vztahující se ke světu dětí, zvířat i přírody. Zastoupení tu mají tvůrci etablovaní i druhorádi, zakladatelé tří různých typů moderní dětské poezie (V. Nezval, F. Halas, F. Hrubín), výrazná generace básníků nonsensové tvorby 60. let a jejich následovníků (J. Kainar, Z. Kriebel, J. Kolář, K. Šiktanc, L. Dvořák, I. Štuka, J. Brukner, J. Hanzlík, E. Frynta, J. Vodňanský, J. Žáček, J. Weinberger, M. Kratochvíl aj.), přispěvatelé do dětských časopisů (J. Balík, J. Falus, V. Fischerová) a jsou tu zařazeni také básníci – textaři a písničkáři, jejichž texty oslovují i posluchače a čtenáře teenagerského a dospělého věku (například J. Suchý, Z. Svěrák, J. Dědeček a Jaromír Nohavica).

Citelný nedostatek hodnotné poezie pro pubescenční čtenáře v polistopadové době částečně suplují písňové texty, jejichž oblibu i komerční úspěch výrazně ovlivňuje právě doprovozná hudební složka, umocňující jejich emocionálně-estetickou působivost. Vybrané poetické texty folkových, beatových a jiných písničkářů bývají vydávány samostatně, bez notového záznamu. Mezi nejpopulárnější soudobé autory zpívané poezie patří J. Nohavica (*Tři čmíci*, 1995), J. Dědeček (*Reprezentanti lízy*, 1995) a zvláště Z. Svěrák (1936), jehož verše jsou neoddělitelně spjatý s melodiem Jaroslava Uhlíře (*Dělání všechny smutky zahání*, 1993; *Není nuho*, 1994).

Současným teenagerům je adresován i soubor aktuálních písňových textů, vydaných pod titulem *Beatová poezie autorů žijících hravě* (2005). Svými verši

rozmanitého obsahu i poetiky k nim důvěrně promlouvají I. Hlas, M. Eben, M. Ambrož, K. Malík, L. Fanánek Hagen, T. Balík, J. Spálený a další.

Zpíváná poezie poutá dospívající posluchače a čtenáře nejen hudební formou, ale i myšlenkovým obsahem: vyjadřuje totiž jejich názory, pocity a touhy, dokáže reflektovat jejich jazyk a životní styl.

Nejčtenější okruh současné poezie pro děti zahrnuje tvorbu umělecky pokleslou. Pokoušejí se o ni zpravodla dietanti bez básnického talentu, komerčně zacílení. Této problematice věnujeme v práci samostatnou kapitolu.

Specifickou inflační odnoží polistopadové poezie pro děti jsou tzv. poetizující slabikáře, jež se vlastně stávají slovesné uměleckými artefakty. Jejich autorům poskytují základní podnět a inspiraci k tvorbě jednotlivá písmena české abecedy. I tyto slabikáře se hodnotově diferencují. Mezi nimi převažují výtvory inklinující k trivializaci a kýči. Také o nich pojednáváme ve zvláštní kapitole této práce.

Dnešní dětská poezie, přes kvantitativní vzepětí, prochází vývojovou stagnací. I ve svých nejvýraznějších projevech de facto pouze reprodukuje, variije nebo rozhojňuje dominantní model nonsenseového, imaginativního a jazykově hravého básnictví. Tato kodifikovaná poetika, kulminující v šedesátých letech 20. století, se již vyčerpala, zesterotypněla, pohybuje se v uzavřeném kruhu. Navíc se v ní oslabil sociálně-poznávací a komunikativní aspekt, což paradoxně omezuje její recepci atraktivitu a účinnost. Perspektivní východiska vedoucí ke zlepšení této situace naznačují autoři, kteří do svých nonsenseových veršů začleňují dětskou realitu a reflexi, epickou konstrukci a postmoderní syntrezi různých žánrů i druhé umění, sblížující svět dětí a dospělých,¹¹¹ takže jejich poezie přestává být izolovanou a podceňovanou oblastí a stává se plnohodnotnou součástí jejich tvorby i celonárodního písennictví. Tito renomovaní tvůrci se vesměs rekrutují z nejstarší

¹¹¹ Stov. KRIVÁNEK, V. Poetrie bez paměti, nebo paměť bez poezie (Nesoustané poznámky literárního historika k situaci současné české poezie). In *Rozprawy o současné poezii*. Pížeň: Západočeská univerzita, 2006, s. 79-83.

kategorie básníků píšících pro děti. Citelné tu absentuje střední a především mladá generace.¹¹²

¹¹² Současnou českou poezii pro děti a mládež komplexně a zevrubně reflektují autoři následujících literárněvědných statí a studií: MATOUŠEK, P., REISSNER, M. *Fantazie jedna básně, Fantasy v Poetice Licence*. Kap. Poetrie lesklé patiny a nejasné inovace. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2007, s. 4-9; SIEGLOVÁ, N. Vývoj poezie pro děti. In Ceňková, J. ač. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006, s. 76-82; TOMAN, J. Dětská poezie devadesátých let. *Ladění*, 1998, roč. 3, č. 2, s. 6-10; Lesk a bíla současné české poezie pro děti. In *Rozprawy o současné poezii*. Pížeň: Západočeská univerzita, 2006, s. 115-126; *Současní česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000, s. 3-9 (poezie); Současná česká poezie pro děti. *Ladění*, 2004, roč. 9, č. 4, s. 2-9; Velké trápení současné české poezie pro děti. In *Současnost literatury pro děti a mládež II*. Liberec: Pedagogická fakulta TU, 1998, s. 9-14.